

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Odeljenje za psihologiju

MOTIVACIJA I EMOCIJE

Slobodan Marković

Tematske celine

MOTIVACIJA: Instinkti, Fiziologija, Nenagonska motivacija

EMOCIJE: Neuralne osnove, Fenomenologija, Teorije

SPAVANJE I SAN

NAGONI

Unutrašnja neravnoteža = **potreba** => instinktivno ponašanje => zadovoljenje potrebe = **homeostaza** => isključuje se inst. ponašanje

REGULATORNI NAGONI

preživljavanje jedinke

- Glad
- Žeđ
- Potreba za vazduhom
- Termoregulacija
- Potreba za snom

NEREGULATORNI NAGONI

preživljavanje vrste

- Seksualni nagoni
- Roditeljski nagoni
- Teritorijalnost, takmičenje
- Gregarni motiv, saradnja

GLAD

INFORMACIJE O GLADI-SITOSTI

Teorija gastro-kontrakcije

Grčenje želuca usled nedostatka hrane.

Nije ključno: podvezan želudac – javljanje gladi!

GLAD

INFORMACIJE O GLADI-SITOSTI

Oralna teorija

Kritične informacije potiču iz **usta**: čulo ukusa, pljuvačka.

Nije ključno: žvakanje „žvake“ – nema gladi!

GLAD

INFORMACIJE O GLADI-SITOSTI

Termička teorija

Sa uzimanjem hrane raste **temperatura** organizma.

Hypothalamus:

smanjena temperatura - stimulacija jedenja

GLAD

INFORMACIJE O GLADI-SITOSTI

Glukostatička teorija

Nedostatak šećera u organizmu izaziva glad!

Ciklusi glad-sitost nisu dobro povezani sa promenama količine šećera u krvi, ali jesu sa stepenom korišćenja glukoze u tkivima.

Ti ciklusi dobro prate uspon i pad nivoa šećera u jetri.

GLAD

Moždani centri: **HYPOTHALAMUS**

Lateralni h.:
centar gladi
„start“ mehanizam

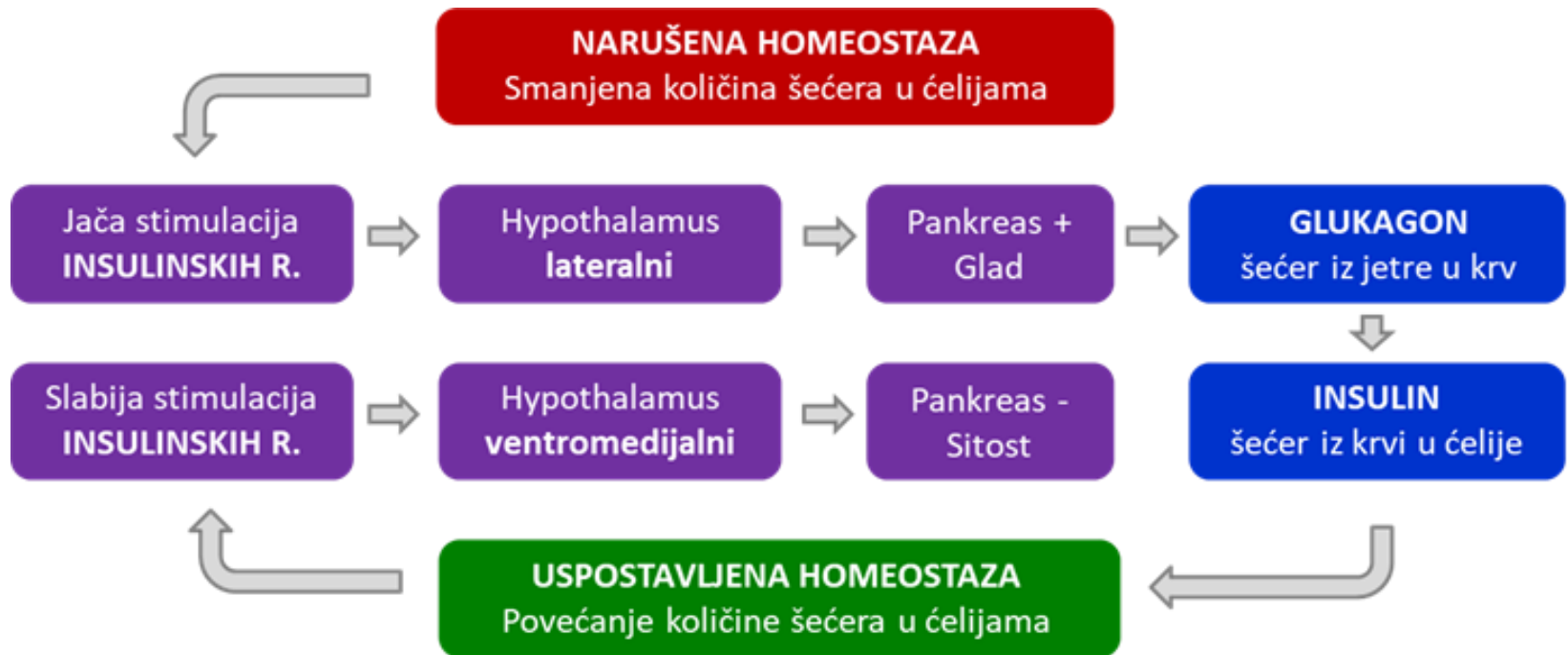
povreda => hipofagija

Ventro-medijalni h.:
centar sitosti
„stop“ mehanizam

povreda => hiperfagija

GLAD

HOMEOSTAZA

GLAD

POREMEĆAJI ISHRANE

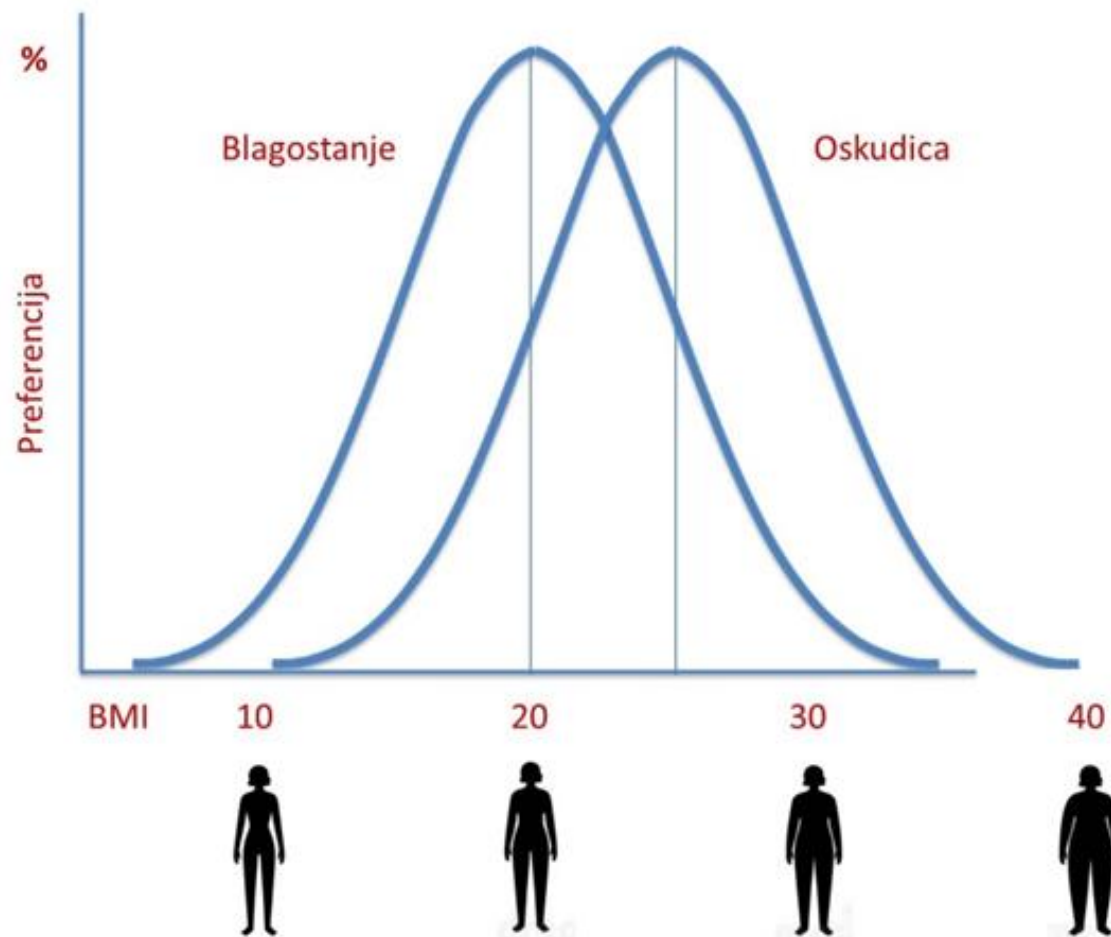
Anoreksija

Bulimija

Gojaznost

GLAD

KULTURNO-ISTORIJSKE PROMENE U ISHRANI

GLAD

NAVIKE U ISHRANI

Kulturni obrasci

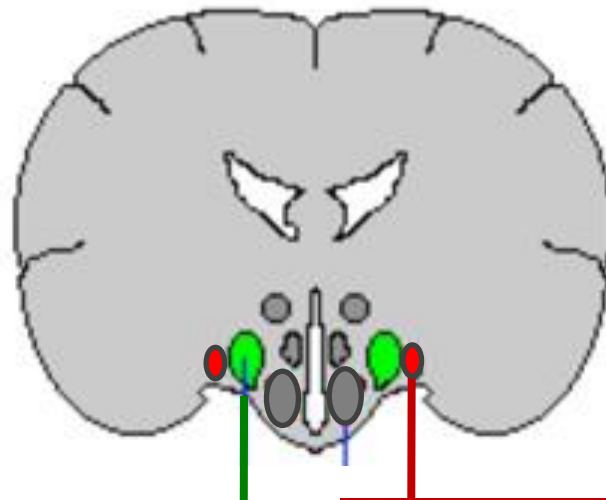
opšte navike ishrane,
nacionalne kuhinje i sl.

Individualne navike

specifične preferencije:
začinjena hrana, slatkiši,
meso, biljna hrana...

ŽEĐ

Moždani centar: **HYPOTHALAMUS**

Lateralni h.:
centar žeđ
„start“ mehanizam

Supraoptički n.:
prestanak pijenja
„stop“ mehanizam

ŽEĐ

INFORMACIJE O ŽEĐI

Lokalni znaci - suva usta

Ćelijska dehidracija

Osmotski pritisak

ŽEĐ

INFORMACIJE O ŽEĐI

Lokalni znaci - suva usta

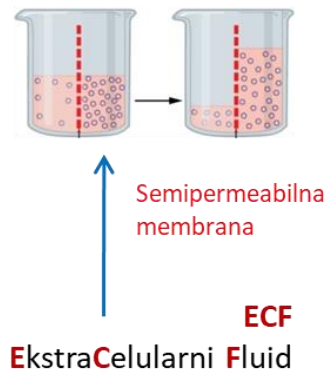
Ćelijska dehidracija

Osmotski pritisak

ŽEĐ

HOMEOSTAZA

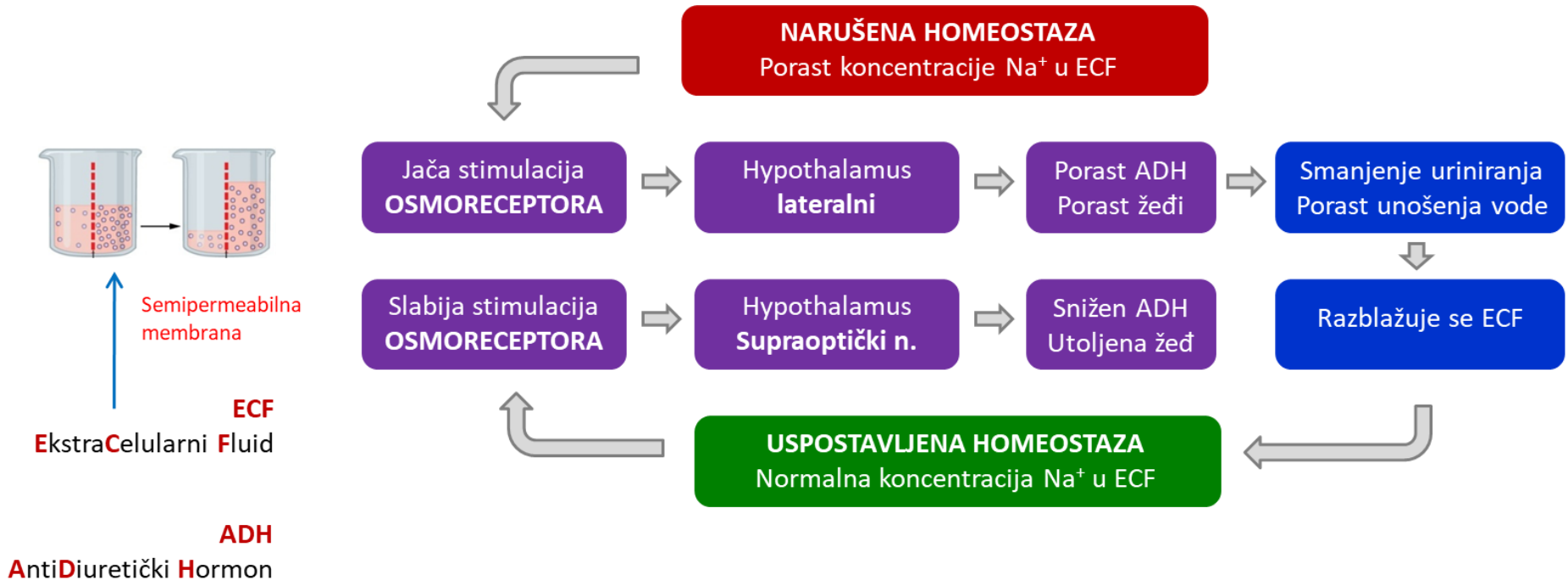
Osmotski model: *Hypothalamus* detektuje promenu **osmotskog pritiska** i reguliše zadržavanje vode u organizmu

ŽEĐ

HOMEOSTAZA

Osmotski model: *Hypothalamus* detektuje promenu **osmotskog pritiska** i reguliše zadržavanje vode u organizmu

SEKS

POLNI DIMORFIZAM

SEKS

POLNI DIMORFIZAM

SEKS

HORMONI

Ženski hormoni

Estrogen: seksualno ponašanje (estrus)

Gonadotropni hormoni FSH, LH: začće, trudnoća

Prolaktin: produkcija mleka, zaštita odojčeta

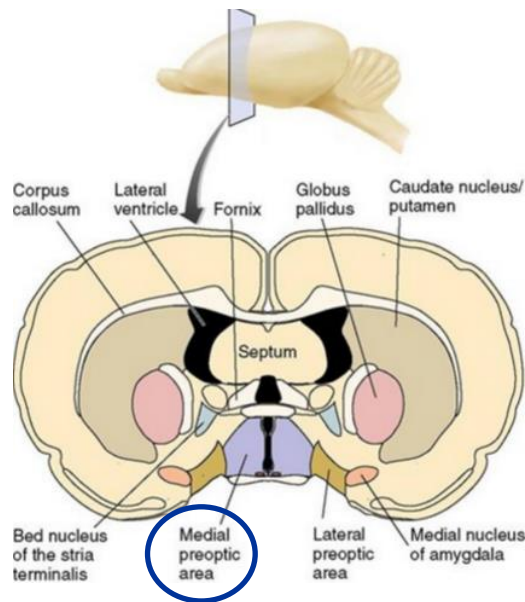
Muški hormon

Testosteron: seksualno i teritorijalno (agresivno) ponašanje

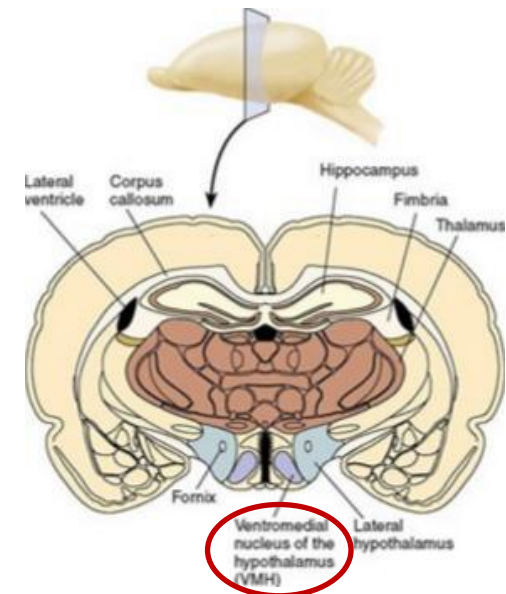
Hormoni i bez uticaja mozga, pa i polnih organa, utiču na seksualno ponašanje

SEKS

Moždani centri: **HYPOTHALAMUS**

Muškarci

Žene

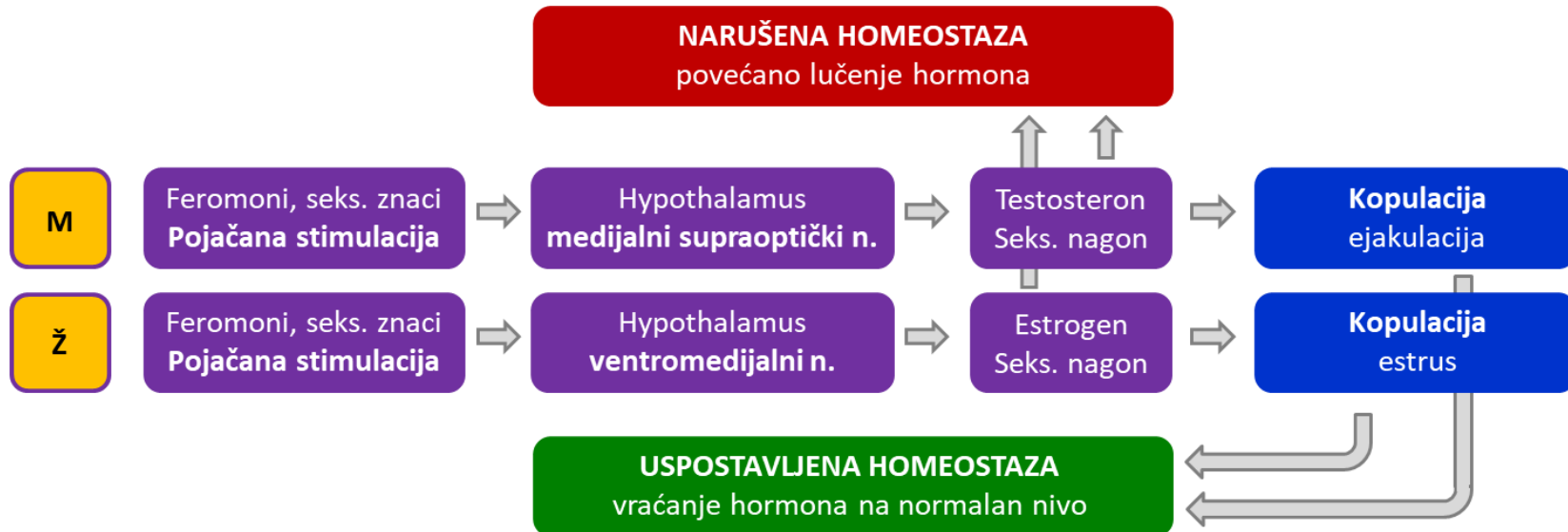
Medijalni supraoptički nukleus

Ventro-medijalni nukleus

Kičmena i produžena moždina (oba pola): realizacija seksualnih aktivnosti

SEKS

HOMEOSTAZA

SEKS

ISKUSTVO

Rano iskustvo: afektivna vezanost

Učenje: lično iskustvo, uslovljavanje, potkrepljenje

Kultura: modeli ponašanja, vrednosti, stavovi, rodne uloge...

SEKS

BIOLOŠKE, PSIHOLOŠKE I SOCIJALNE KATEGORIJE

Pol: Biološke M ili Ž anatomske i fiziološke karakteristike na rođenju

Rod: Socijalno propisane M i Ž karakteristike (npr. muški i ženski poslovi)

Rodna uloga: Socijalno-psihološki očekivano M ili Ž ponašanje, stavovi i sl.

normativno ponašanje (npr. M dominacija i Ž brižnost)

neusklađeno ponašanje (npr. transvestija)

Rodni identitet: Psihološki doživljaj svog roda

usklađenost rodnog identiteta sa polom i rodom

transrodnost: transeksualnost, bespolnost, nebinarnost (queer)

Seksualna orijentacija: Hetero-, homo-, bi-, a-, pan- seksualna

Dug istorijski put od patologije i kriminalizacije do prihvatanja normalnosti
neheteroseksualnih orijentacija, nesusklađenih rod. identiteta, preferencija i ekspresija

POGLED UNAPRED

Homeostatske potrebe imaju specifične biološke funkcije

Preživljavanje jedinke (*npr. ishrana*) i vrste (*npr. razmnožavanje*)

Funkcionalna autonomija instinktivnog ponašanja

Delovi instrumentalnog ponašanja mogu postati cilj za sebe

npr. uživanje u pripremi i konzumiranju hrane, a ne u sitosti

npr. uživanje u seksualnoj predigri, a ne u rasterećenju

Otvorena pitanja evolucionog smisla zamene cilja nagona

npr. izbegavanje proteina, stroge dijeta

npr. izbegavanje začeca, kontracepcija